

УДК 376

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2026.1.2>

Оксана БОЙКО

аспірант кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності,
Запорізький національний університет
ORCID: 0000-0002-8850-1066

Оксана КИРИЛЬЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології,
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
ORCID: 0000-0002-3497-4220

Вікторія СИНЬО

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: 0000-0003-2879-9283

РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ

Глобальні тенденції інтеграції значно розширили рамки процесу міжкультурної комунікації. Розвиток міжкультурної компетентності являє собою процес формування стійких знань, навичок та умінь для ефективної взаємодії з представниками різних культур, підготовки до професійної діяльності в сучасному багатокультурному світі. Метою статті є аналіз сучасних педагогічних практик та інноваційних методик викладання німецької мови для розвитку міжкультурної компетентності. У дослідженні розглянуто основні шляхи інтеграції крос-культурних концепцій у середовище вивчення німецької мови, зокрема: включення в навчальні програми курсів та тем, пов'язаних з історією та культурою різних народів, міжкультурною взаємодією; впровадження спільних онлайн-проектів з іноземними навчальними закладами; стимулювання здобувачів освіти до вивчення іноземних мов як основного інструменту міжкультурної комунікації. Виокремлено основні принципи міжкультурного освітнього середовища, серед яких – демократія, відкритість до світу, толерантність, повага до різноманіття; а також ключові аспекти викладання – культурологічний та лінгвістичний, етичний, психологічний та соціально-комунікативний. Розглянуто основні аспекти, на яких ґрунтуються моделі міжкультурних викладацьких практик: ознайомлення із культурними кодами, нормами та цінностями, які визначають світогляд особистостей та впливають на їхню поведінку в процесі комунікації; опанування соціальних аспектів комунікаційної взаємодії, включно з спілкуванням між представниками різних вікових і соціальних груп, статусів тощо; вивчення мовної специфіки різних культур, включаючи мовні бар'єри, невербальні засоби та труднощі перекладу, котрі можуть потенційно викликати непорозуміння; дослідження культурних норм та правил етикету, які врегульовують поведінкові особливості в різних культурах; ознайомлення із психологічними механізмами, що лежать в основі формування етнічної свідомості та національної самобутності, впливу культурних відмінностей на взаємодію індивідів. Розглянуто окремі педагогічні інновації, що сприяють формуванню міжкультурної компетентності здобувачів освіти, що включають аналіз конкретних ситуацій (case-study), моделювання культурних сценаріїв («культурна капсула»), групові дискусії («мозковий штурм»), модерація та аналітичні техніки (SWOT-аналіз). У дослідженні обґрунтовано необхідність залучення цифрових та інтерактивних технологій, у тому числі, медіа-освіти у контексті розвитку міжкультурних навичок.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, викладання німецької мови, здобувачі освіти, педагогічні інновації, медіа-освіта, методика.

Oksana BOIKO, Oksana KYRYLCHUK, Viktoriya SYNO. DEVELOPING INTERCULTURAL COMPETENCE IN GERMAN LANGUAGE LESSONS: TEACHING METHODS AND PEDAGOGICAL INNOVATIONS

The development of intercultural competence is the process of forming stable knowledge, skills and abilities for effective interaction with representatives of different cultures, preparation for professional activity in the modern multicultural world. The purpose of the article is to analyze modern pedagogical practices and innovative methods of teaching the German language for the development of intercultural competence. The study considers the main ways of integrating cross-cultural concepts into the German language learning environment, in particular: including courses and topics related to the history and culture of different peoples, intercultural interaction in the curriculum; implementing joint online projects with foreign educational institutions; encouraging students to study foreign languages as the main tool of intercultural communication. The main aspects on which models of intercultural teaching practices are based are considered: familiarization with cultural codes, norms and values that determine the worldview of individuals and influence their behavior in the process of communication; mastering the social aspects of communication interaction, including communication between representatives of different age and social groups, statuses, etc.; studying the language

specifics of different cultures, familiarization with the psychological mechanisms that underlie the formation of ethnic consciousness and national identity, the influence of cultural differences on the interaction of individuals. Some pedagogical innovations are considered, including the analysis of specific situations (case-study), modeling of cultural scenarios («cultural capsule»), group discussions («brainstorming»), moderation and analytical techniques (SWOT analysis). The study substantiates the need to involve digital and interactive technologies.

Key words: *intercultural competence, teaching German, students, pedagogical innovations, media education, methodology.*

Постановка проблеми. Зростання вимог щодо міжкультурної компетентності до випускників навчальних закладів актуалізує необхідність перегляду і оновлення підходів до викладання іноземних мов, зокрема – німецької. Власне феномен міжкультурної компетентності в даному контексті доцільно розглядати як поєднання аспектів гнучкості, адаптивності, уміння взаємодії в полікультурному середовищі, орієнтації в тонкощах спілкування для превентивного попередження непорозумінь, а також ціннісного ставлення до інших культур та коректної самоідентифікації в глобалізованому світі.

Необхідність розвитку міжкультурної компетентності на уроках німецької мови стимулює до трансформації традиційних методик викладання, впровадження педагогічних інновацій та освітніх інструментів для ефективної асиміляції стандартів академічної освіти та соціально-комунікаційного контексту, що потребує більш детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню розвитку міжкультурної компетентності для ефективно майбутньої професійної та особистісної комунікації здобувачів освіти присвячені публікації низки сучасних науковців. Так, авторами Р. Гуревич та ін. [2], F. Johannsen [9] проаналізовано перспективи цифрових технологій навчання для формування лінгвістично-культурних компетенцій, та встановлено позитивну кореляцію між частотою застосування засобів медіаосвіти та рівнем навичок міжкультурної комунікації. Водночас G. Hofstede [8] та D. Reimann [10] характеризували феномен міжкультурних навичок як сукупність умінь та знань, тісно пов'язаних із основними культурними детермінантами, а тому пропонують спрямовувати основні зусилля інтеркультурної освіти на формування стійких навичок досягнення компромісу та нівелювання відмінностей у міжкультурній взаємодії. N. Burbules та ін. [5], О. Бондарчук та ін. [1] акцентували особливу увагу на необхідності формування в ході навчального процесу в здобувачів освіти певних універсальних навичок співпраці та комунікаційної взаємодії, емпатії, толерантності та відкритості до нового знання.

Проблематика інтеркультурної освіти входить у коло наукових інтересів Л. Рись, Л. Пасик [4], О. Добринчук, Т. Калинюк [3], S. Hackett та ін. [7]. Учені актуалізують її в контексті європейської спільноти з активними міграційними процесами, що потребує забезпечення взаємоповаги, нівелювання культурної диференціації, розвитку стратегії соціальної справедливості та попередження дискримінації. J. Schmidmeier та ін. [11] на основі багаторічних досліджень міжкультурної взаємодії в закритих групах – компаніях із мультикультурним складом персоналу, ідентифікують основні компоненти розвинутої міжкультурної компетентності сучасного фахівця у будь-якій сфері: комунікація, безперервне навчання, ефективна взаємодія, врахування культурної диференціації, опосередкованість культурних детермінант.

Зазначені концепти можуть стати основою для вдосконалення моделей інтеркультурної освіти у сучасних закладах освіти. Нещодавні галузеві публікації R. O'Dowd, M. Dooly [12], D. Reis та ін. [13], D. Deardorff [6] містять оригінальні дослідження та огляди, практичні пропозиції. Водночас, незважаючи на актуальність теми, питання практичної методології процесу викладання іноземної, зокрема, німецької, мови досліджено фрагментарно.

Мета статті полягає в аналізі сучасних педагогічних практик та інноваційних методик викладання німецької мови для розвитку міжкультурної компетентності.

Матеріали і методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження було використано низку методів дослідження: аналізу – для вивчення стану наукової розробленості проблеми; узагальнення та систематизації – для систематизації понятійно-категорійного апарату, підходів та визначення ключових категорій і понять; порівняльного методу – для виявлення ефективності педагогічних методів та інструментів.

Виклад основного матеріалу дослідження. За своєю концептуальною сутністю, крос-культурна освіта поєднує глибоке усвідомлення культурних норм, соціальних умовностей і стилів спілкування. Моделі розвитку навичок міжкультурної компетентності у процесі викладання німецької мови дозволяють сформувати стійкі навички усвідом-

лення та пояснення причини непорозуміння та конфліктів, що виникають при спілкуванні людей з різних культур; виробляти стратегії для ефективної та взаємовигідної комунікації; досліджувати специфіку взаємодії особистостей, які належать до варіативних культурних та етнічних груп.

Серед потенційних можливостей у майбутньому здобувача освіти – оптимізація ділових взаємин, формування конкурентних переваг працівника на ринку праці, інтеграція глобального досвіду, фасилітація укладання угод, інтеграція інновацій у професійну діяльність. Основою формування та розвитку міжкультурної компетентності в контексті індивідуальних особливостей індивідуума позиціонуються соціокультурна чутливість та адаптивність, вміння інтуїтивної інтерпретації комунікації, здатність налагоджувати довірливі зв'язки, емпатія та відкритість, що в сукупності сприяють конструктивному діалогу в рамках міжкультурної взаємодії.

Варіативність актуального педагогічного інструментарію викладання німецької мови сприяє розвитку взаємодії між учасниками освітнього процесу, їх навичок невербальної комунікації. Удосконалена мова тіла, міміка та жести значно підвищують ефективність спілкування в мультикультурному середовищі. Загалом, основні аспекти, на яких ґрунтуються моделі міжкультурних викладацьких практик, передбачають:

1) культурологічний контекст – ознайомлення із культурними кодами, нормами та цінностями, які визначають світогляд особистостей та впливають на їхню поведінку в процесі комунікації;

2) соціально-комунікативний контекст – опанування соціальних аспектів комунікаційної взаємодії, включно з спілкуванням між представниками різних вікових і соціальних груп, статусів тощо;

3) лінгвістичний контекст – вивчення мовної специфіки різних культур, включаючи мовні бар'єри, невербальні засоби та труднощі перекладу, котрі можуть потенційно викликати непорозуміння;

4) етичний контекст – дослідження культурних норм та правил етикету, які врегульовують поведінкові особливості в різних культурах;

5) психологічний контекст – ознайомлення із психологічними механізмами, що лежать в основі формування етнічної свідомості та національної самобутності, впливу культурних відмінностей на взаємодію індивідів.

Педагогічні інновації, що сприяють розвитку міжкультурної компетентності на уро-

ках німецької мови, включають використання цифрового навчального контенту – онлайн-платформ, соціальні мережі, мобільного навчання тощо. Сучасні рішення у інформаційно-комунікаційному полі розкривають ширші можливості для укріплення необхідних умінь і навичок. Наприклад, платформа *Babbel* забезпечує можливості комунікації з безпосередніми носіями мови, що сприяє стрімкому вдосконаленню розмовних навичок та розвитку міжкультурної компетентності. Цифровізація наділяє процес навчання більшою персоналізацією та захопливістю, сприяє адаптивному навчанню, розвитку творчості та креативності, а синергія різних інтерактивних підходів дозволяє активно позиціонуватись у глобальному співтоваристві.

Методика викладання німецької мови у досліджуваному ключі має залучати потенціал ключових практик, окремі з яких доцільно розглянути більш детально.

1) *Метод case-study (аналіз конкретних ситуацій)* дозволяє на уроках німецької мови ефективно аналізувати реальні чи вигадані сценарії, що потенційно можуть виникнути у міжкультурній взаємодії, з подальшим пошуком ефективних шляхів вирішення проблеми. Використання методу сприяє не лише розвитку стійких міжкультурних компетентностей, але й активізує критичне мислення, підвищує адаптивність, розвиває здатність результативно діяти в нестандартних ситуаціях.

2) Використання *моделювання культурних сценаріїв («культурна капсула»)* на уроках німецької мови допомагає здобувачам освіти глибше зануритися у специфіку іншої культури, формуючи та аналізуючи «капсулу» у розрізі ключових елементів. Метод залучає потенціал невербальної комунікації, сприяє формуванню вмотивованості та зацікавленості здобувачів освіти до інших культур, розвиває їх комунікаційні можливості. Моделювання культурних сценаріїв дозволяє сконцентрувати різнопланові аспекти досвіду, закликає до багаторівневого діалогу та залучає колективний інтелект учасників освітнього процесу.

3) *Мозковий штурм (групові дискусії)* являє собою групову техніку викладання німецької мови, яка сприяє генерації нових ідей щодо певної культурної проблеми, дозволяючи сформувати різнопланове бачення. Метод зосереджений на креативному пошуку нетрадиційних підходів до вирішення проблемних питань, що дозволяє учасникам навчального процесу звільнитись від стереотипів та інерційного мислення.

4) *Модерація* – метод, під час якого модератор задає векторність дискусії в групі, сприяючи досягненню спільних висновків та поглибленню розуміння культурних особливостей. Метод передбачає орієнтацію на кооперацію та формування психологічно комфортних умов для крос-культурної освіти.

5) *SWOT-аналіз* (аналіз сильних та слабких сторін, можливостей і загроз) використовується у викладанні німецької мови в рамках розвитку міжкультурної компетентності для оцінки культурного контексту конкретних ситуацій, ідентифікації сильних сторін та загроз, а також пошуку можливостей для покращення міжкультурної взаємодії.

Серед сучасних методик розвитку міжкультурної компетентності на уроках німецької мови важлива роль відводиться, також, *соціокультурній методиці*, котра передбачає зміщення акценту презентації навчального матеріалу до комунікативної сутності, в тому числі – на інтуїтивному рівні, що сприяє глибокій інтеграції міжкультурної компетентності у майбутню професійну та повсякденну діяльність. Важливим є і *проблемно-дослідницький метод* у межах практико-орієнтованого навчання, що вмотивовує здобувачів до самоосвіти та ширшої пізнавальної діяльності, розвиває креативне мислення та сприяє максимальній взаємодії із автентичним культурним середовищем.

Просування у соцмережах якісного крос-культурного контенту дає змогу максимально ефективно репрезентувати культурні відмінності та автентичну специфіку. Популярні платформи, такі як YouTube, Instagram, TikTok, формують розширений простір для міжкультурного спілкування, що забезпечується різноплановими форматами подання матеріалу (відео-огляди, сторітеллінг та вебінари тощо), і це доцільно активно використовувати у процесі викладання німецької мови. Можна очікувати, що інтерактивність та комплексний підхід у використанні цифрових інструментів сприятимуть розширенню дидактичних можливостей викладання, підвищать комфортність навчального середовища та стимулюватимуть розвиток міжкультурних навичок.

Таким чином, спрямованість розвитку міжкультурної компетентності на уроках німецької мови доцільно узагальнити за основними практичними векторами:

– усвідомлення культурних, ідейних, обрядових та традиційних відмінностей між окремими культурами, що позиціонується основою для ефективної взаємодії;

– соціальна інтеграція, що полягає у вільній комунікації в полікультурному світі;

– віднайдення точок дотику та уникнення непорозумінь на основі спільних рис та диференціації між різними культурами;

– формування ціннісного ставлення до інших культур та розвиток самостійного мислення для вирішення проблем у глобальному контексті.

Зазначений підхід дозволяє інтегрувати міжнародні виміри у систему вищої освіти для виховання фахівців, готових до ефективної діяльності в глобалізованому суспільстві, де культурні відмінності є нормою.

Висновки. Актуальні підходи до розвитку міжкультурної компетентності на уроках німецької мови поєднують елементи культурології, лінгвістики та інших наук, шляхом включення в навчальні програми курсів та тем, пов'язаних з історією та культурою різних народів, міжкультурною взаємодією. Основні цінності крос-культурної освіти – демократія, відкритість до світу, толерантність, повага до різноманіття – детермінують ключові аспекти підходів до викладання: культурологічний, лінгвістичний, етичний, психологічний та соціально-комунікативний. Серед основних практичних методів доцільними вбачаються case-study, «культурна капсула», «мозковий шторм», модерація та SWOT-аналіз, а також залучення цифрового освітнього інструментарію.

У перспективі значимість міжкультурної компетентності на тлі глобалізації комунікаційного середовища стрімко зростатиме. Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробленні практичної стратегії цифрової оптимізації викладання німецької мови, із залученням цифрових інтерактивних платформ та штучного інтелекту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарчук О. Ю., Пасик Л. А., Рись Л. Ф. Особливості формування міжкультурної компетентності на заняттях із німецької мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Т. 1. №. 37. С. 190–196. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-1-30>

2. Гуревич Р., Кадемія М., Опущко Н., Ільницька Т., Плахотнюк Г. Роль цифрових технологій навчання в епоху цивілізаційних змін. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2021. С. 28–38. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-62-28-38>

3. Добринчук О., Калинюк Т. Міжкультурна комунікація на уроках німецької мови засобами автентичних карикатур: зарубіжні методики. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2023. №13(1). С. 37–43.
4. Рись Л. Ф., Пасик Л. А. Форми та методи міжкультурного тренінгового навчання. *Нова філологія*. 2020. № 80. Том II. С. 175–181. DOI: 10.26661/2414-1135-2020-80-2-27
5. Burbules N. C., Fan G., Repp P. Five trends of education and technology in a sustainable future. *Geography and sustainability*. 2020. №1(2). Pp. 93–97. <https://doi.org/10.1016/j.geosus.2020.05.001>
6. Deardorff D. K. Manual for developing intercultural competencies: Story circles. *Taylor & Francis*. 2020. P. 116. <https://doi.org/10.4324/9780429244612>
7. Hackett S., Janssen J., Beach P., Perreault M., Beelen J., Van Tartwijk J. The effectiveness of Collaborative Online International Learning (COIL) on intercultural competence development in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2023. №20(1). P. 5. <https://doi.org/10.1186/s41239-022-00373-3>
8. Hofstede G. Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*. 2011. №2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>
9. Johannsen F., Knipp M., Loy T., Mirbabaie M., Möllmann N. R., Voshaar J., Zimmermann J. What impacts learning effectiveness of a mobile learning app focused on first-year students?. *Information Systems and e-Business Management*. 2023. Vol. 21(3). Pp. 629–673. <https://doi.org/10.1007/s10257-023-00644-0>
10. Reimann D. Transkulturelle kommunikative Kompetenz – ein neues Paradigma für den Fremdsprachenunterricht. Auf dem Weg zu kompetenten Schülerinnen und Schülern: Theorie und Praxis des kompetenzorientierten Fremdsprachenunterrichts im Dialog. Stuttgart: ibidem, 2013. Pp. 165–180.
11. Schmidmeier J., Takahashi A. R. W., Bueno J. M. Group intercultural competence: Adjusting and validating its concept and development process. *Revista de Administração Contemporânea*. 2020. №24(2). Pp. 151-166. <https://doi.org/10.1590/1982-7849rac2020190021>
12. O'Dowd R., Dooly M. Intercultural communicative competence development through telecollaboration and virtual exchange. *The Routledge handbook of language and intercultural communication*. Routledge, 2020. Pp. 361–375. <https://doi.org/10.4324/9781003036210>
13. Reis D.A., Fleury A.L., Carvalho M.M. Consolidating core entrepreneurial competences: toward a meta-competence framework. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*. 2021. №27(1). <https://doi.org/10.1108/IJEER-02-2020-0079>

Дата першого надходження статті до видання: 24.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026